

DOI: 10.7596/taksad.v8i2.2064

Citation: Şahin, C. (2019). Hocasâde Süleyman Şevket'in Gözünden Lozan Sonrası Kıbrıs Türkleri. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(2), 450-460. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i2.2064

Hocasâde Süleyman Şevket'in Gözünden Lozan Sonrası Kıbrıs Türkleri

Cyprus Turks After Lausanne Through the Eyes of Hocasâde Süleyman Şevket

Cemile Şahin¹

Abstract

After Turkey had approved formally that Cyprus was under the British rule with the Treaty of Lausanne, some of the Turkish Cypriot population that were accepted as Turkish citizens stayed in the island through British nationality, many Turkish Cypriots had to leave the island but in the later period, the challenges that the Turkish Cypriots experienced continued to increase. When compared with the Greek Cypriots, the challenges that the Turkish Cypriots who were quite backward in political, social and economic terms had were ignorance, poverty, non-organizing problem, and migration. Hocasade Süleyman Şevket, who was among the intellectuals trying to find valid solutions by examining the situation of the Turkish Cypriots, wrote articles about the situation of the Turkish Cypriots in the newspaper, *Soz*, one of the important newspapers of Cyprus. Süleyman Şevket frequently expressed his anxiety about the future of Turkish Cypriots and he also stated issues such as the inability to unity, ignorance, and poverty that were common among Turks dragged them into disaster and emphasized that these issues could be resolved only by modeling the Turkish Republic and the reform movements. In this study, the issues that the Turkish Cypriots had in education, culture and social life in the post-Lausanne period are discussed based on the article "How are the Turkish Cypriots?" by Süleyman Şevket. In addition, archival documents and other related reports of this period are examined comparatively.

Keywords: Cyprus, Turkish Cypriots, Migration, Suleiman Shawkat, Lausanne treaty.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye. E-mail: cemilleshn@gmail.com

Öz

Lozan Antlaşması'yla Kıbrıs'ın İngiliz yönetimine geçtiğinin Türkiye tarafından resmen onaylanması üzerine, o güne kadar Türk tebaası olarak kabul edilen Kıbrıslı Türklere bir kısmı İngiliz uyruğuna geçerek adada kalırken, çok sayıda Kıbrıslı Türk de adadan göç etmek zorunda kalmış, ancak bundan sonraki süreçte, Kıbrıs Türkleri için yaşanan sıkıntılar artarak devam etmiştir. Kıbrıs Rumları ile mukayese edildiğinde; siyasal, toplumsal ve iktisadi bakımdan oldukça geri oldukları gözlenen Kıbrıs Türklerinin yaşadıkları sorunların başında, cehalet, yoksulluk, örgütlenememe sorunu ve göç yer almıştır. Kıbrıs Türklerinin içinde buldukları durumu inceleyerek, geçerli çözüm yolları bulmaya çalışan aydınlar arasında bulunan Hocazade Süleyman Şevket, Kıbrıs'ın önemli gazetelerinden olan Söz gazetesinde, Kıbrıs Türklerinin durumu ile ilgili yazılar kaleme almıştır. Süleyman Şevket, Kıbrıs Türklerinin geleceğinden duyduğu endişeyi sıklıkla dile getirmiş olup, Türkler arasında yaygın olan; birlik olamama, cehalet ve fakirliğin, onları her geçen gün felakete sürüklemekte olduğunu, bu sorunların, Türkiye Cumhuriyeti ve inkılap hareketlerinin örnek alınarak çözülebileceğini ifade etmiştir. Bu çalışmada, Süleyman Şevket'in, "Kıbrıs Türkleri Ne Halde?" başlıklı yazısından yola çıkılarak, Lozan sonrası dönemde Kıbrıs Türklerinin eğitim, kültür, ekonomik ve sosyal hayatta yaşadıkları sıkıntılar ele alınmıştır. Ayrıca, bu döneme ait arşiv belgeleri ve konu ile ilgili diğer raporlar da mukayeseli olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Kıbrıs Türkleri, Göç, Süleyman Şevket, Lozan antlaşması.

1. Giriş

Özellikle jeopolitik konumu başta olmak üzere, sahip olduğu birçok özellikler açısından Anadolu için vazgeçilmez bir öneme sahip olan Kıbrıs adası, 1571 yılında Osmanlı hâkimiyetine girmiş ve adada, yaklaşık üçyüz yıl boyunca, hukuki ve fiili olarak Türklerin hâkimiyeti devam etmiştir. Ancak, Osmanlı Devleti'nin yaşadığı olumsuz gelişmeler neticesinde 1878 yılında İngiltere'ye kiralanmak zorunda kalan ada, Birinci Dünya Savaşı'nda, İngiltere'nin tek taraflı ilhak kararı ile kaybedilmiştir. Sonraki süreçte imzalanan Lozan Antlaşması'yla, ada üzerindeki tüm haklarından vazgeçen² Türkiye, İngiltere'nin fiili ve hukuki olarak Kıbrıs hâkimiyetini kabul etmiştir.³ Lozan Antlaşması'nın 16. 20. ve 21. maddeleriyle hukuki durumları belirlenen Kıbrıs Türkleri, ya İngiliz vatandaşlığı, ya da Türk vatandaşlığı arasında tercih yapmak zorunda bırakılmışlardır. Lozan Antlaşması'nın 21. maddesi;

Madde 21 – "5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs adasında yerleşmiş olan Türk uyrukları, yerel yasanın belirlediği koşullara göre; İngiltere uyrukluğuna geçecek ve böylece Türk uyrukluğunu yitireceklerdir. Bununla birlikte bu Türkler, isterlerse, bu Antlaşma'nın yürürlüğe konulmasından başlayarak iki yıllık bir süre içinde, Türk uyrukluğunu seçebileceklerdir. Bu durumda, seçme haklarını (hakk-ı hıyar) kullandıkları günü izleyen on iki ay içinde Kıbrıs adasından ayrılmak zorunlu olacaktır. İşbu Antlaşma'nın yürürlüğe giriş tarihinde Kıbrıs adasında yerleşmiş bulunup da, yerel yasanın belirlediği koşullara uyularak yapılan istem üzerine, o gün İngiltere uyrukluğunu edinmiş ya da edinmek üzere bulunmuş olan Türk uyrukları da bu nedenle Türk uyrukluğunu yitireceklerdir. Şurası da kararlaştırılmıştır ki, Kıbrıs Hükümeti, Türkiye Hükümeti'nin izni olmaksızın Türk uyrukluğundan başka bir uyrukluğu edinmiş olan kimselere İngiltere uyrukluğu tanımayı reddetmek yetkisine sahip olacaktır" (Gürel, 1983:111; Meray, 1972:128; Soysal, 2000:99-100).

² Lozan Antlaşması'nın 16. Maddesi; "Türkiye işbu Antlaşmada belirlenen sınırları dışındaki tüm topraklar ile bu topraklardan olup yine bu Antlaşma ile üzerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki Adalarda - ki bu toprak ve Adaların geleceği ilgililerce saptanmış ya da saptanacaktır- her ne nitelikte olursa olsun, sahip olduğu tüm hak ve senetlerden vazgeçtiğini açıklar. İşbu maddenin hükümleri komşuluk nedeniyle Türkiye ile ortak sınırı bulunan ülkeler arasında kararlaştırılmış ya da kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozamaz."

³ Lozan Antlaşması'nın 20. Maddesi; "Türkiye, Britanya Hükümetince Kıbrıs'ın 5 Kasım 1914'te açıklanan ilhakını tanıdığını bildirir."

Kıbrıs Türklerinin vatandaşlık durumlarının düzenlendiği 21. maddede de açıkça görüleceği üzere, ya İngiliz tabiiyetine geçmek ve Türk uyrukluğundan vazgeçmek; ya da Türk uyrukluğunu seçmek ve on iki ay içinde adadan ayrılmak zorunda bırakılan Kıbrıs Türkleri için sıkıntılı süreç başlamış ve artarak devam etmiştir. Hem Türk tabiiyetinde hem de vatani konumunda olan Kıbrıs'ta kalmak gibi bir seçenek olmadığı için, Türk tabiiyetini tercih eden Kıbrıs Türklerinin on iki ay içerisinde adadan ayrılmaları zorunlu hale getirilmiş ve Türkiye'ye göçler başlamıştır. Birçok Kıbrıslı Türk ailenin parçalanmasına neden olan bu uygulama, aynı zamanda adadaki Türk nüfusun, Rumlar karşısında oldukça azalmasına neden olmuştur. Lozan Antlaşması gereğince, 9.327 kişi Türk vatandaşlığını seçmiştir. Fakat Kıbrıs'tan Londra'ya iletilen raporlarda, yaklaşık 5.000 Kıbrıslı Türkün adadan ayrılıp Türkiye'ye göç ettiği belirtilmektedir (Çakmak, 2008:36; Demiryürek, 2003:115; Keser, 2006:107; Öksüz, 1999:35-38). Başka bir kaynakta ise 1923-1925 arasında göç eden Kıbrıslı Türklerin sayısının 8.000 civarında olduğu söylenmektedir (Gürel, 1983:187). Diğer yandan, İcra Vekilleri Heyeti'nin, göçmenlerin belirlenen şartlara göre kabul edilmeleri ve uygun mahallerde yerleştirilmeleriyle ilgili olan 2 Aralık 1924 tarih ve 1188 sayılı kararnameye ek olarak çıkarılan 7 Aralık 1925 tarihli kararnameye göre, tahminen 20.000 Kıbrıslı Türkün göçe hazırlandığı⁴ belirtilmiştir. Türkiye'ye göç eden Kıbrıslı Türkler; Adana, Osmaniye, Muğla, Mersin, Silifke ve Antalya başta olmak üzere, Ankara, İzmir, Bursa, Konya ve Muğla gibi bölgelere yerleştirilmişlerdir (Uzman, 2018:215-216; Emgili, 2013:119).

Ancak, Kıbrıs'tan Anadolu'ya yönelik bu göç hareketi sonucu binlerce Türk'ün adadan ayrılması ile birlikte; Türk Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'dan kaçan bazı Rum ve Ermenilerin Kıbrıs'a gelip yerleşmeleri neticesinde adadaki nüfus dengesinin Türklerin aleyhine bozulması (Hakikat, 18 Ağustos 1923, No: 148: 2), başlangıçta Türkiye tarafından kabul edilen bu göç hareketinin, Kıbrıs'taki Türk varlığının korunması ve devamı bakımından yanlış bir siyasete dayandırıldığını gözler önüne sermiştir (Emgili, 2013:116). Bu tarihten sonra İngiltere'nin adada nüfus dengesini koruyucu politikalar izlediği anlaşılmaktadır. İleriki yıllarda da görüleceği gibi İngiltere, Rumların ve Yunanistan'ın Enosis isteklerine, adadaki Türk varlığını işaret ederek karşı durabilmiştir. İngiltere'nin iç tedbirler yoluyla, pasaport için 10 pound teminat istemesi ve göçü önlemeye yönelik politikasına, 14 Eylül 1938 tarihli konsolos raporundan anlaşıldığı kadarıyla (BCA, 030.10.124.887.3), Türkiye'nin de bir süre sonra Kıbrıs'tan göçmen başvurularını kabul etmemeye başlayarak göçü önleme politikasına destek verdiği görülmektedir (Şahin vd., 2013:606). Kıbrıs Türklüğü için adadan yapılan göçlerin en önemli etkisi, şüphesiz genç, dinamik, üretken nüfusun adadan ayrılmış olmasıdır. Kıbrıs'ta liseyi bitiren ve yüksek tahsil için Türkiye'ye veya diğer ülkelere giden birçok Kıbrıslı Türk geri dönmemiştir ve aslında bu durum, günümüzde de devam etmektedir (Kaymak, 1968:8). Bugün beyin göçü olarak adlandırılan bu durum, Kıbrıs Türklüğünün geçmişten günümüze en büyük sorunlarından birini oluşturmaktadır. Bu konu ile ilgili 14 Eylül 1938 tarihli konsolosluk raporunda şu ifadeler yer almaktadır: *"Yalnız diğer bir kısım muhacirler vardır ki bunların hicretleri devam etmektedir. Bunlar da tahsillerini ikmal için Türkiye'ye gidenlerdir ki hemen bilâ-istisna Türkiye'de kalmakta ve yavaş yavaş Kıbrıs'la alakalarını fek etmektedirler. Tabii ırkdaşlarımızın okuyup münevver bir ferd olarak yetişmeleri gerek kendileri için ve gerek memleketimiz için çok fâidelidir. Fakat neticede Kıbrıs'ta münevver zümresinden kimse kalmamaktadır ki ileride bu cihet, Kıbrıs Türklerinin yalnız esnaf ve köylüden ibaret bir kitle olarak kalmalarını mucip olacaktır"* (BCA, 030.10.124.887.3). Konsolosluk raporundan da anlaşılacağı üzere, yaşanan göçler neticesinde, Kıbrıslı Türkler arasında tahsilli gençlerin, esnaf ve zanaatkârların sayılarının yok denebilecek kadar azalmasına bağlı olarak, Kıbrıs Türkleri adeta sadece köylüden ibaret bir kitle olarak kalmıştır. Bu

⁴ BCA, 030.18. 01.01/ 016.77.6: "20.000 nüfus tahmin olunan Kıbrıs Müslümanlarının, sevk ve iskân masrafları kendilerine aid olmak üzere, mülteciler hakkındaki talimatnameye tevfikân merbut cetvelde muharrer mıntikalarda iskânları ve bunlardan bihakkın muhtac-ı muavenet olanların da imkân bulunduğu takdirde ve hükümet için hiç bir kaydı tazammun etmemek ve mesakinin derecesine göre bir veya yekdiğerine münasebet-i sıhriyeleri bulunan bir kaç akrabaya tahsis edilmek şartıyla birer hane ve kâfi miktarda arazi verilmek suretiyle iskânları tevzi talimatnamesi mucibince hükümet emrindeki araziden ma'ada arazi-i milliye, haliye, mahlule ve mevkufeden tedeyyün sureti ile arazi itası.." şeklinde ifade edilmiştir."

durum, Türk nüfusun başta ekonomik olmak üzere, siyasal, kültürel ve toplumsal gibi çeşitli alanlarda, Rumlar karşısında geri kalmasının da temel sebebini oluşturmuştur (Şahin vd., 2013:607).

Kıbrıs'ın yetiştirdiği önemli değerlerden biri olan ve böyle bir atmosferde yetişen Hocasade Süleyman Şevket de, Kıbrıs Türklerinin içinde bulunduğu bu durumdan oldukça mustarıptır ve kendince sorunlara bir çözüm bulabilmek adına toplantılar düzenlemiş, Kıbrıs ve Türkiye gazetelerinde yazılar kaleme almıştır.

2. Hocasade Süleyman Şevket Kimdir?

Hocasade Süleyman Şevket 1908 yılında Baf kazasına bağlı Rumca Vretça, Türkçe Dağaşan köyünde dünyaya gelmiştir. Annesi Rahime Süleyman okur yazar olmamasına rağmen, köyde herkesin kapısını çaldığı, akıl danıştığı biridir. Babası Mehmet Kemal Cemal ise Baf'ta medrese talimi görmüştür. Baf Medresesi, Hoca İbrahim Sıtkı Efendi'nin gayretleriyle 1850 yılında kurulmuştur. Sıtkı Efendi, 1885 yılında ölünceye kadar burada müderrislik görevini sürdürmüş, ölümünün ardından görevi damadı Hacı Hafız Ali Efendi devralmıştır (Behçet, 1969:35). Dolayısıyla bu tarihlerde Baf medresesi, aynı zamanda Hafız Ali Medresesi olarak da anılıyordu. Adaya çok sayıda hoca-öğretmen yetiştiren Baf medresesinin halk nazarında kayda değer bir şöhreti ve saygınlığı vardı. Süleyman Şevket'in babası, böylesine önemli bir kurumda yetişmiş değerli ve hatırı sayılır bir öğretmen-imam olup, köylerde öğretmenlik ve imamlık yapıyordu. Teyzesi Menekşe Hanım'ın çocuk hasretinden dolayı Süleyman Şevket ilkokul çağına geldiğinde, vaktinin bir kısmını teyzesi ile geçirmeye başlamıştır. Teyzesinin kocası Mehmet Küfi Efendi, Rodos Süleymaniye Medresesi'nde eğitim görmüş saygın bir kimseydi ve Süleyman Şevket'i de kendi öz evladı gibi seviyordu. Çoğu insanın okuma yazma bilmediği bir zamanda Süleyman Şevket'in en önemli şansı, babası ve eniştesi olmuştur. Doğduğu köyün okulunda eğitime başlayan Süleyman Şevket'in ilk öğretmeni, ileriki yıllarda tüm adada tanınan Dr. İhsan Ali'nin babası Ali hoca, velisi de eniştesi Mehmet Küfi Efendi olmuştur. Süleyman Şevket, Birinci Dünya Savaşı yıllarında, zor bir dönemde okula başlamıştır. Aynı zamanda bu yıllar İngiltere tarafından Kıbrıs'ın Yunanistan'a teklif edildiği, Enosis (Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi) coşkusunun doruklara çıktığı bir zamandır. Ardından Yunanistan'ın İzmir işgali gerçekleşmiştir. Yaşanan tüm bu gelişmeler Kıbrıs'taki Rum okullarında ve kiliselerde büyük bir gururla, Rum cemaatinin yediden yetmişe tüm üyelerine işlendiğinden, Süleyman Şevket küçük yaşta kendisini ister istemez ağır siyasi konuların merkezinde bulmuş ve bu konulara kafa yormaya başlamıştır. Derslerinde başarılı olan Süleyman Şevket ilkokulu bitirdikten sonra, Lefkoşa'daki Tarakçı (Haydarpaşa) Rüşdiyesi'ne kaydolmuştur. En iyi öğretmenlerin görev yaptığı, Ayasofya, Tarakçı veya Haydarpaşa Rüşdiyesi olarak da adlandırılan okul, adanın en gözdeleleri arasında yer alıyordu. Süleyman Şevket, 1921 yılında Sultani'ye girene kadar burada okumuştur. Adanın genelinde olduğu gibi buraya da Türkiye'den görevli öğretmenler tayin ediliyordu ve Türkiye'den gelen öğretmenlerin, öğrenciler üstünde önemli saygınlıkları vardı. Başarılı bir öğrenci olan Süleyman Şevket, geçirdiği tifo rahatsızlığı nedeniyle okuluna bir yıl ara vermek zorunda kalmıştır. Derslerinde oldukça başarılı olan Süleyman Şevket, 1926'da liseyi iyi bir dereceleyle bitirdikten sonra İstanbul'da Hukuk Fakültesinde yükseköğrenimine devam etmiştir. Hocasade Şevket'in başarılı bir eğitim süreci geçirmesinde, kendi zekâsı, disiplini ve gayreti yanında bir diğer şansı idealist bir kişiliğe sahip okul müdürü Kâzım Nami Duru olmuştur (Behçet, 1969:145).

1877 yılında Üsküdar'da doğan Kâzım Nami Duru, Mustafa Kemal'in yakın arkadaşlarından. Subay, gazeteci, siyasetçi, edebiyatçı, eğitimci olarak birçok alanda ve ülke yönetiminin çeşitli kademelerinde görev almasına rağmen, o kariyer tercihini eğitimden yana kullanmıştır. Kâzım Nami Duru, öğretmenliğe 1898 yılında başlamış, Tiran, Berat Rüştüleriyle sonradan açılan Berat idadisinde, 1902 ortasına kadar Türkçe, Fransızca, tarih, coğrafya, resim, beden terbiyesi gibi dersleri vermiştir (Duru, 1958:36). Kıbrıs'tan önce Balıkesir'in Balya kazasında bir kurşun madenine ait okulun müdürlüğünü yürütmüştür. 1925 yılında İstanbul'da bulunduğu bir sırada gazetelerden Kıbrıs Türk Lisesi için müdür arandığı haberini öğrenmesi üzerine Kıbrıs Sultanisi heyeti tarafından İstanbul'a gönderilen Avukat Nimetullah ile görüşmeye gitmiş ve yirmi beş İngiliz lirası karşılığında bu görevi kabul etmiştir (Duru, 1958:27). Bunun üzerine Eylül ayında yeni görev yeri olan Kıbrıs Türk Lisesi'nde müdür olarak işbaşı yapmıştır. Bu sıralarda Süleyman Şevket, Lefkoşa

Türk Lisesi'nin 10. sınıfında okumaktadır. Süleyman Şevket'in yaşamının şekillenmesinde ve kafasındaki ideallerin oluşmasında vatanperver duygulara sahip ve cumhuriyet ideallerine bağlı hocası Kâzım Nami Duru'nun payı oldukça yüksektir. Kâzım Nami Duru, okul müdürü olarak diğer öğretmenlerden Şevket'e özel önem vermesini rica etmiştir. Kâzım Nami Duru'nun kafasında, Süleyman Şevket'i iyi bir eğitimci olarak yetiştirip koltuğunu ona devretmek düşüncesi vardır (Adataş, 1993:16-17). Kâzım Nami Duru vatanperver bir eğitimci ve Selânik Askerî Rüştiyesi ve Manastır Askerî İdadisi mezunu bir asker olmasına rağmen, Türk-Yunan dostluğunun genç kuşaklarca aşılana bileceği görüşüne sahip birisi olarak, lisede okuyan öğrencilerin, akşamları Rum okullarındaki konferansları takip etmeleri için onları teşvik etmiş, kendisi de Rum lisesinde akşamları Türkçe derslerine girmiştir (Temizyürek ve Dinçer, 2014:180). Kâzım Nami'nin Kıbrıs'ta göreve başlar başlamaz yaptığı önemli icraatlardan birisi de okulun adının Sultanî'den Lise'ye dönüştürülmesidir (An, 2002:147). Bunun yanında öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarıyla da yakından ilgilenmiştir. Bu çerçevede yapmış olduğu bir girişimi kendisi şöyle ifade etmiştir: *"Kitapsız öğrencilerin hali beni çok sıkıyordu. Bunlara kim yardım edebilirdi? (...) Bu meseleyi ele alarak maarif vekâletine, vekâletin bastıracağı kitaplardan fakir çocuklar için bir miktar kitap gönderilmesini rica ettim. İki ay kadar sonra bana Antalya maarif müdürlüğünden bir kâğıt geldi. Bunda Vekâletin şu cevabı ekliydi: "Kıbrıs Lisesi Türkiye'ye tabi olmadığından müdürünün Vekâletle doğrudan doğruya muhabereye salahiyeti yoktur." O Vekâlet ki 1920 de mârif vekili olan rahmetli Doktor Rıza Nur'la birlikte kurmuştuk. Bu cevap o kadar gücüme gitti ki hemen emekliliğimi istedim; Vekâlet de dileğemi hemen kabul etti; beni on bir lira, yetmiş beş kuruşla emekliliğe ayırdı"* (Duru, 1958:30).

Kâzım Nami Duru'nun Süleyman Şevket ve abisi Mahir ile arası oldukça iyiydi. Öyle ki, ailesiyle birlikte Süleyman Şevket'in ailesini ziyarete bile gitmişlerdi. 1927 yılının yazında gerçekleşen bu ziyaretten çok memnun olarak geri dönmüşlerdi. Bu ziyaretle ilgili olarak Kâzım Nami Duru, *"Kıbrıs'ın Türk misafirsevenliğine hayran olarak Lefkoşa'ya döndük"* notunu kaydedecektir (Duru, 1958:33). Kâzım Nami Duru 1928 yılında Kıbrıs'tan ayrılmış, fakat not defterine anlamlı bir cümle yazmayı da ihmal etmemiştir: *"Kıbrıs'tan ayrıldım, ama Kıbrıslılardan ayrılamadım"* (Duru, 1958:35). Ardından; *"(Vraça)lı iki kardeş öğrencim vardı. İkisi de lisenin son sınıfında idiler. Liseyi bitirip diplomalarını alınca, büyük kardeş Süleyman Şevket, hukuk tahsili için Londra'ya gitti. Mahir benimle beraber İstanbul'a geldi"* (Duru, 1958:35). Görüldüğü üzere, Süleyman Şevket ile Kâzım Nami Duru'nun arasında hatıratlarda yer edinebilecek düzeyde bir ilişki mevcuttur. Fakat Kâzım Nami Duru'nun aktardığı bu bilgileri kronolojik olarak tashih etmek gerekmektedir. Süleyman Şevket, liseyi 1926 yılında bitirmiştir. Ardından İstanbul Darülfünun Hukuk Mektebi'ni bitirmiştir. İstanbul'a geldiği ilk zamanlarda Kâzım Nami Duru'nun Üsküdar'daki kız kardeşinin yanında bir müddet ikamet etmiştir. Sonrasında okulun civarında bir pansiyona yerleşmiştir. Darülfunun'dan mezun olmasının ardından "zorunlu" olarak hukuk tahsili için Londra'ya gitmiştir. Zira, İngiliz mevzuatına göre bir kişinin İngiltere'nin egemenliğindeki topraklarda avukatlık ya da yargıçlık yapabilmesi için tanınmış hukuk fakültelerinden ya da İngiltere'deki okullardan mezun olmak gerekiyordu. Bu nedenle Londra'ya giderek üç yıllık bir "Barristerat-Law" eğitiminden sonra 1933 yılında adaya dönerek Baf kasabasında avukatlığa başlamıştır. Dolayısıyla Süleyman Şevket, Kâzım Nami Duru'dan önce adadan ayrılmış ve ilk olarak Londra'dan önce İstanbul'a gitmiştir. Hocasade Süleyman Şevket, yüksek tahsili boyunda gerek İstanbul'da gerekse de Londra'da Kıbrıs Türklerinin meselelerine kafa yormuş ve bu çerçevede yazılar kaleme almıştır. Ancak geçirdiği bir kaza neticesinde genç yaşta hayata gözlerini yummuştur. Şevket Öznur, *"Kıbrıs'ta Ağıt-Türkü Geleneği"* adlı çalışmasında Hocasade Süleyman Şevket ile ilgili şu saptamalarda bulunmuştur: *"Kıbrıs'ta gerek Rum gerekse Türkler tarafından çok sevilen ve başarılı bir meslek icra eden bu genç avukatımız maalesef henüz 27 yaşındayken 4 Aralık 1936 yılında bir sel kazasında şoförüyle birlikte sulara gark olarak bu fâni dünyadan göç etmiş tüm ailesini ve kendini tanıyan Rum-Türk herkesi mateme boğmuştur. Bu yetenekli Türk avukat o dönemde yaşamış olan Türk ve Rum ozanları öylesine etkilemiştir ki ölümünün ardından her iki dilde ağıtlar yakılmış ve senelerce bu ağıtlar halkın dilinde yaşamıştır."* Olay 4 Aralık 1936 tarihi akşamında meydana gelmiştir. Hocasade Süleyman Şevket, 5

Aralık sabahı Limasol'daki davasına rahatça yetişebilmek için olay akşamı şoförü Salih ile birlikte tüm uyarılara rağmen şiddetli yağışa aldırış etmeden yola çıkmıştır. Kasaba'nın birkaç kilometre ötesinde yer alan Aşşelya Köprüsü yoğun yağıştan dolayı yıkılmıştır ancak akşam karanlığından ve yağmurdan fark edilememiştir ve araç sele kapılmıştır. O gece toplam dört kişi çöken köprü nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Süleyman Şevket kazadan sonra uzun süre bulunamamıştır. 28 Aralık günü Süleyman Şevket bulunmuş ve Baf kasabasındaki mezarlığa defnedilmiştir.

3. "Kıbrıs Türklüğü Ne Halde?"

Darülfünun hukuk mektebinde okuduğu sıralarda İctihad dergisi sahibi Abdullah Cevdet ile tanışma fırsatı yakalayan Süleyman Şevket, 1 Kânunusani 1928 tarihinde İctihad dergisinde, "Kıbrıs Türklüğü Ne Halde?" başlıklı bir yazı kaleme almıştır (Adataş, 1993:23). Süleyman Şevket, Lozan sonrası Kıbrıs Türklerini ele aldığı bu çalışmada (Şevket, 1928:4649), bir cemiyetin geleceği hakkında en isabetli fikirlerin, o cemiyetin müesseselerine bakılarak verilebileceği gerçeğinden hareket ederek, Kıbrıs Türklerinin sosyal yapısını ve müesseselerini inceleyerek, bu doğrultuda eğitim, iktisadi durum ve birtakım geleneksel uygulamalar hakkında önemli tespitlerde bulunmuştur. Süleyman Şevket'in bu çalışmasından yola çıkarak, Lozan Antlaşması sonrası dönemde adada mevcut Türk eğitim sistemi ve Kıbrıs Türklerinin eğitim durumlarıyla ilgili şu sonuçlara varmak mümkündür; Öncelikle, Kıbrıs Türklerinin nüfusunun 60.000 kişi olduğunu, buhidatenlardan yaklaşık 9-10 bin kişinin Lozan Antlaşması'ndan sonra anavatana göç ettiğini ve geriye 50.000 Türk nüfusunun kaldığını belirten Süleyman Şevket, sayıları 300.000'i bulan Rumlara karşılık Türk nüfusunun azlığına dikkat çekmiştir. Azınlığın, daima çoğunluğun altında ve idaresinde olacağını vurgulayan Süleyman Şevket, bu durumda Rumlarla rekabet edebilmenin tek yolunun eğitimden geçtiğini ve beyin gücüne dayandığını söylemesine rağmen, Türklerin Rumlara kadar ilme hevesli olmadıkları, ilmin kuvvetini ve önemini anlayamadıkları gerçeğini de ifade etmiştir. O dönemde, genel itibarıyla oldukça vasat olduğu anlaşılan Türk eğitim sisteminin önemli sıkıntılar içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. 100 nüfuslu en küçük köylerde bile okul olmasına rağmen, bu okulların boş olduğunu, çoğu okulda ancak 5-6 öğrencinin olduğunu, bunların da zeytin ve üzüm toplama dönemlerinde okula devam etmediklerini söyleyen Süleyman Şevket, boş okulları meyvesiz ağaca benzetmiştir. Örneğin, en güzel ve medeni yerlerden biri olarak tanımlanan, halkın tamamının Türk olduğu ve eğitime rağbet ettikleri Kıbrıs'ın Baf kasabasında Ay-Nikola'da iptidai mekteplerinin (ilköğretim kurumları) yanında bir de rüştiye (ortaöğretim) mektebinin açılarak, buraya bütçe tahsis edilmesine rağmen, yeterli sayıda öğrencisi olmadığından dört yıl sonra kapatılmak zorunda kalmıştır. Diğer bütün Türk köylerinde de aynı durum söz konusudur. Buna karşılık Rum köylerinde bulunan okulların arı kovanı gibi işlediğine ve Rum çocukların akın akın okullara devam ettiklerine işaret eden Süleyman Şevket, neticede Rum toplumunun hızla yükselirken, Kıbrıs Türklerinin bilinçli olmadığına, hemen yanı başlarında Türkiye'nin nasıl husule geldiğini de görerek, uyanık olmaları ve akıllarını başlarına toplamaları gerektiğine dikkat çekmiştir. Bütün medeni ülkelerde olduğu gibi Kıbrıs'ta da ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi gerektiği ve konuyla ilgili kanunların çıkarılarak, gerekli müeyyidelerin uygulanmasıyla çocukların okula devamının sağlanması üzerinde durmuştur. O dönemde Kıbrıs'ın tek lisesi durumunda olan Lefkoşa Lisesi'nden her yıl asgari 20-30 civarında talebenin mezun olduğunu, ancak bunlardan en fazla bir ya da iki tanesinin Darülfünuna gittiğini, kalanının ise öğretmenliğe yöneldiğini belirterek, kısa bir süre sonra öğretmenlik kadrolarının dolmasıyla birlikte bu mezunların da açıkta kalabileceğine işaret ederek bu durumda lisenin, bir sanayi, ticaret ya da öğretmen mektebi haline dönüştürülmesine yönelik isteklerin basında yer aldığını söylemiştir. Ancak mevcut şartlarda bu lisenin, sanayi mektebi haline dönüştürülmesinin ekonomik olarak pek mümkün olmadığını, öğretmen mektebi ya da koleje dönüştürülmesinin daha kolay olabileceği, böylece meslekten yetişmiş öğretmenlerden daha fazla istifade edilebileceğini belirtmiştir (Erdoğan, 2013:8; Şevket, 1928:4649-4650).

24 Nisan 1927 tarihli bir belge de (BCA. 180.09.6.31) Süleyman Şevket'in Kıbrıs'ta eğitim sistemi ile ilgili olarak ortaya koyduğu tespitleri doğrular niteliktedir. Kıbrıs'ta eğitim-öğretimin vasat olarak nitelendirildiği

belgeye göre eğitim-öğretim sistemi, meclis tarafından oluşturulan ve adada yaşayan Türkler ve Rumlar için ayrı ayrı hükümler içeren kanunlara dayandırılmıştır. Dolayısıyla eğitim meselesi, bir hükümet meselesi olmaktan ziyade, bir cemaat meselesi olarak görülmüş ve Kıbrıs'ta eğitim; Türk eğitimi ve Rum eğitimi olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Yapılan bu ayrıma bağlı olarak, her iki unsurun eğitim sandıkları da birbirinden ayrılarak, eğitim için ayrılan gelirler de buna göre düzenlenmiştir. Emlak üzerine konulan binde beş maarif vergisi ile temin edilen eğitim gelirleri, Rum ve Türk cemaatlerinin emlakları üzerinden ayrı ayrı tahsil edilmiş olup, böylece eğitimde yapılan ayırım doğrultusunda, Rumların eğitim gelirleri ile Türklerin eğitim gelirleri de birbirinden ayrılmıştır. Diğer yandan, her iki unsurun eğitim gelirleri sadece bundan ibaret olmayıp, ayrıca hükümet diğer vergi gelirlerinden belli bir kısım meblağı da eğitime ayırmıştır. Okul binaları ve okul araç-gereçleri, her okulun bulunduğu bölgede oturan halkın emlak vergilerine yapılan zamlarla temin edilmiştir. Adanın hemen her köyünde bir iptidai mektebi ile bir öğretmen vardır. Ayrıca büyük köy ve kazalarda, rüştiye mektebi de tesis edilmiştir. Eğitim işlerinin idaresi, kanunla belirlenen heyetlere bırakılmıştır. Bu heyetleri oluşturan üyelerin çoğunlukla hükümetle ilişkili olmalarına bağlı olarak, idarelerde hükümetin ideolojileri kendini göstermiştir. Rum mekteplerinde, Atina'daki eğitim programları esas alınırken, Türk mekteplerinde de Türkiye'deki eğitim programları esas alınmıştır. Genel itibariyle İngilizlerin denetiminde olan okullarda okutulan kitaplar zaman zaman tetkik edilerek, İngiltere aleyhine yazılmış yazılar varsa imha edilmiştir. Ancak bu tedbir daha ziyade Türk okullarına karşı uygulanmıştır (Aydın Tarihi, 1341:800-801).⁵

Kısacası; Kıbrıs Türklerinin, adada eğitimin zorunlu olmaması, temel geçim kaynaklarının tarım ve hayvancılık olması, maddi yetersizlikler ve tarımsal işgücü kaybını asgaride tutmak gibi faktörler nedeniyle çocuklarını okula gönder(e)mediği anlaşılmaktadır. Tahsil imkânı bulanların ise bir şekilde adadan ayrılması durumu, ada sathında siyasi, demografik ve iktisadi bakımdan her geçen gün güçlenen Rumlar karşısında kaygı, endişe ve korku duymalarına yol açmıştır (Şahin, 2016:180-181).

Süleyman Şevket'in, Lozan Antlaşması'ndan sonraki dönemde adada Kıbrıs Türklerinin ekonomik durumlarıyla ilgili olarak ortaya koyduğu tespitler de oldukça önemlidir. Öncelikle, bir memleketteki sosyal müesseselerin, o memleketin ekonomik durumuna göre şekilleneceğini, bu müesseselerin gelişebilmesi için temel şartın "para" olduğunu vurgulayan Süleyman Şevket'e göre, parasız cemiyetler her türlü medeniyet vasıtalarından mahrumdurlar. O dönemde Kıbrıs Türklerinin ekonomik durumlarının oldukça sıkıntılı oldukları anlaşılmaktadır. Ciddi anlamda ekonomik bir sıkıntı içerisinde bulunan Kıbrıs Türkleri, özellikle sanayi ve ticaret alanlarında Rumlardan oldukça geride kalmışlardır. Geçimini çoğunlukla çiftçilik yaparak sağlayan Kıbrıs Türkleri arasında bahçivanlık ve meyveciliğin yanında, terzilik, kunduracılık ve marangozluk da yaygındır ancak diğer sanayi dallarının pek yaygın olmadığı anlaşılmaktadır. Sanat erbabına gereken önem verilmemiş, sanatçılar geçimlerini çok zor temin edebilmişlerdir. Ticareti ellerinde tutan Rumlar, daima alacaklı pozisyonunda iken, Türkler de borçlu vaziyettedirler. Diğer yandan Kıbrıs Türkleri, çoğunlukla çiftçilikle uğraşmalarına rağmen gaflet, cehalet ve himayesizlik yüzünden arazilerinin çoğunu Rum tefecilere kaptırdıklarından, servet Türklerin elinden, Rumların eline geçmiştir. Adanın en büyük ihracatından olan harub, üzüm, badem gibi ürünlerin mahsulatı tamamen Rum tüccarların elinde toplanmakta, piyasayı onlar tayin etmekte ve fiyatlara istedikleri gibi hâkim olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, ticaret alanında da Türklerin etkisi yok denecek kadar azdır. Türklere ait ekonomik müesseselerin de bulunmadığı adada, "İslam İddihar Sandığı" denilen, ancak daha sonra "İslam İddihar Bankası Limited" adını alan bir kurum ve aynı şekilde Larnaka ve Baf'ta da benzer kurumlar bulunmasına rağmen, bunlar daha ziyade faizcilğe münhasır olup, ekonomik alanda geçerli bir yere sahip olamamışlardır. Aynı şekilde mevcut "Eytam Sandıkları"ndaki paralar da yetimler reşit olana kadar adeta çürümeye mahkûm bırakıldığından, ekonomik hayat üzerinde hiçbir tesiri olmamıştır (Aydın Tarihi, 1341:801-802; Erdoğan, 2013:8; Şevket, 1928:4650). Görüldüğü gibi, Kıbrıs Türklerinin adanın iktisadi ve ticari hayatında daralan payının yaratmış olduğu sosyo-ekonomik

⁵ Lozan sonrası dönemde Kıbrıs'ta Türk ve Rum eğitim sistemleriyle ilgili olarak daha ayrıntılı bilgi için şu belgeye bakılabilir; BCA. 180.09.6.31.

sorunlar, Türk cemaati içinde aylıklığın artmasını ve kendi içlerinde bir anlaşmazlığa sürüklenmelerini tetiklemiştir. Böylece aydın yönetici bir sınıfa duyulan ihtiyacın şiddeti artmıştır. 1930 yılında Kıbrıs'ı ziyaret eden Cumhuriyet gazetesi muhabirinin gözlemleri de benzer çizgidedir: *“Kıbrıs'ta iktisadî sahada yüksek mevkii işgal eden Rum'lardır. Türk'ler günden güne bu mevkilerini kaybetmekte, atalet ve tenbelliklerinin cezasını maalesef bugün acı, fakat gayrikabili telâfi bir surette çekmektedirler. (...) İrkdaşlarımız, hesapsız hareketlerinin, bizzat ve binnefis mes'ulüdürler. Rum'lar gün geçmiyor ki, ihtiyaç dolayısıyla elden çıkarılmak istenilen mülk ve araziye yok pahasına almasınlar. Bu suretle esbabı faikiyet [üstünlük] ve rüçhanı şumulile [öncelik] temin ediyorlar. Adada tahminen iki yüz elli bin Rum, altmış bin kadar Türk meskündür”* (Hidayet, 1930).

Ada nüfusunun geneli köylerde mukim olup başlıca geçim kaynakları tarım ve küçükbaş hayvancılıktır. 1920'li yıllarda sulama sisteminin iyileştirilmesi ve çekirge istilalarının kontrol altına alınmasına paralel olarak üretim artmıştır. Fakat köylülerin bu üretim artışından aynı ölçüde etkilenmesi, köylüleri esir alan tefeciler sayesinde mümkün olmamıştır (An, 1997:85). Köylüler neredeyse karın tokluğuna tefecilerin hesabına çalışır hale gelmiştir. Hükümet tarafından bu adaletsiz durumu bertaraf etmek üzere 1923 yılında kooperatif yasası çıkarılmış (Hasgüler, 1996:17), ardından 1925 yılında köylüye kredi sağlamak üzere Ziraat Bankası kurulmuştur. Buna ilave olarak da faizle para vermek ve tefecilik yasaklanmıştır. 1926 yılında Kavanin Meclisi'ndeki 12 Rum üyenin 4'ünün tefeci olması (An, 1997:85), bunların ne kadar güçlü bir lobiye sahip olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir. Bu geri kalmışlık içerisinde Kıbrıs Türklerinin durumu daha vahimdir. Öyle ki, tefecilerden elde edilen borçların geri ödenememesi yüzünden kaybedilen topraklar var olan yoksulluğun derecesinin artmasına yol açarken, kalabalık nüfus yapısı nedeniyle bazı kız çocuklarının Araplara satılmasına (evlendirilmesi) meydan veren travmatik süreci de beraberinde getirmiştir (Müezzın, 2009). *“Adanın hemen her tarafından birçok Türk kızları güzelliklerine ve tahsil derecelerine göre muhtelif fiyatlarla ve komisyoncular vasıtasıyla Suriye ve Kilisinden gelen Âraplara satılmakta ve ufak bir nikâh merasiminden sonra Arap kocaları tarafından muhtebif Arap memleketlerine nakil olunmaktadır”* (Konur, 1938:27). Türklerin iktisadi vaziyetiyle ilgili Larnaka Konsolosluğu'nun tespitleri şöyledir: *“Türk cemaatinin iktisaden geri olmasının sebepleri ikidir. Evvela; adanın iktisadi vaziyeti iyi değildir. Diğer de bütün ticaret Rumlar'ın elindedir. Gerek Rum ticaret evleri ve gerek banka vesaire gibi diğer müesseseler Türk memur hemen hemen kullanmamakta olduğundan Türkler'e bu sahada iş bulmak muhal gibidir. (...) Türklerin iktisadi vaziyetlerinin ıslahı için de milli bankalarımızdan birinin burada bir şube açması, iktisadi teşebbüslere girişecek Türkler'e az bir faizle ikrazda bulunması pek faydeli bir hareket olacaktır. Bu suretle birçok Türklerin ticarî hayata atılmaları temin edileceği gibi bu yüzden meydana gelecek müesseselerde birçok Türk gençlerine iş bulmak da mümkün olacaktır. İskenderun'a sefer yapan Türk vapurlarının Kıbrıs limanlarından birine uğraması da Kıbrıs ile Türkiye arasında münasebeti daha normal bir hale getirerek mühim menâfi temin edebilecek bir iş olacaktır”* (BCA, 030.10.124.887.3).

Süleyman Şevket'in, Kıbrıs Türklerinin toplumsal yaşamı ve birtakım gelenek-göreneklere ile ilgili tespitleri de oldukça dikkat çekicidir. Buna göre, öncelikle toplumda oldukça yaygın ve yerleşmiş birtakım zararlı ve uygunsuz adetler mevcut olup, birden fazla kadınla evlilik, düğün masrafları gibi uygulamalar bunların başında gelmektedir. Çıkarılacak kanunlarla cezai yaptırımlar uygulanarak, çok eşliliğin önlenmesi yolunda gerekli çaba gösterilmelidir. Diğer yandan düğünlerde israf derecesinde yapılan masraflar nedeniyle, yeni kurulan aileler ilk andan itibaren ağır bir borç yükü altına girdiklerinden bu durum, aile saadetini yok etmiştir. Düğün israfları aynı zamanda ekonomik durumu da olumsuz etkileyen faktörler arasında yer almıştır (Şevket, 1928:4650-4651). Kıbrıs Türklerinin toplumsal yaşamında adeta kökleşmiş bir halde bulunan zararlı davranışlarla ilgili olarak, başka bir raporda şu bilgilere ulaşmak mümkündür; Öncelikle çocuklar rastgele büyütülmekte olup, her türlü sağlık ve sosyal gibi birtakım haklardan mahrum bırakılmışlardır. Ailede terbiye usulü, tehdit ve korku esasına dayandırılmıştır ve aynı zamanda kadınlar eski zararlı alışkanlıkların esiri durumundadırlar ve bütün meşgaleleri, boş ve lüzumsuz dedikodudan ibarettir. Lüzumsuz düğün masrafları, ailelerin huzur, refah ve düzenini bozmuş, bu durumu gören gençlerin çoğu

evlenmekten çekindiğinden, Türk nüfusu giderek azalmıştır. Sosyal hayatın tamamen ilkel bir durumda olduğu adada, her ailenin kendine has bir yaşam tarzı olup, aileler arasında birliktelik ve ortak bir esas tesis edilememiştir. Genel itibariyle okur-yazarlık oranı yüzde on derecesini pek bulmadığı gibi, bunların çoğu da ilkokulu tamamlamamıştır. Her ne kadar eğitimini tamamlayarak çeşitli mesleklere mensup aydın gençler yetişse de, bu gençler umumi cehalet ve gaflet içerisinde yeni bir ruh uyandırmaya muvaffak olamamışlardır. Halkın içerisinde bulunduğu bu derin sefalet ve felaketin en büyük sebeplerinden birisi, rehberlerinin kifayetsizliği ve insafsızlığından kaynaklanmıştır. Kendi menfaatleri için çalışan bu kimseler, halkın cehaletini de bu doğrultuda bir fırsat olarak değerlendirmişlerdir. Diğer taraftan, adanın ekonomik ve idari durumunun gençlere iyi bir istikbal vaat etmekten uzak olması ve mevcut şartlar karşısında, bilhassa zanaat sahipleri, okur-yazar kitle ve gençler, giderek artan güvensizlik ve belirsizliğe, adadan göç ederek çare bulmaya çalışmışlardır. Bu durum, geri olan toplumsal yapının daha da kötüleşmesine yol açmıştır. Örneğin, az sayıda çıkan gazetelerin ömürleri sahiplerinin ömrüyle sınır kalmış, ölüm veya göç gibi hadiseler neticesinde gazetelerin de yayın hayatı sona ermiştir. Mesela, Hüseyin Hüsnü Cengiz tarafından, 1920 yılından itibaren çıkarılmakta olan Vatan gazetesi, sahibinin 1926 yılında adadan göç etmesi nedeniyle kapanmak zorunda kalmıştır (Ünlü, 1981:72). Benzer şekilde 1921-1926 yılları arasında faaliyet gösteren Doğru Yol gazetesi sahibi Avukat Ahmet Raşit'in Türkiye'ye göç etmesi üzerine yayın hayatına son vermiştir (Aydın Tarihi, 1341:803-804; Konur, 1938:66-67).

Kıbrıs Türkleri, içerisinde buldukları bütün olumsuz şart ve durumlara rağmen, Türklüğüne, milliyetine ve anavatana bağlılığını asla kaybetmemiştir. Halk çoğunlukla Türkiye Cumhuriyeti'nin idaresini tasvip etmekte ve en gariban Türk köylüsünün evinde dahi başta Mustafa Kemal olmak üzere, ileri gelenlerin resimleri asılıdır. Kıbrıs Türkleri, Kıbrıs'ta daima Türk olarak yaşamış ve kendilerini hiçbir zaman Türklük camiasından ayrı hissetmemişlerdir. Türkiye'de gerçekleştirilen bütün inkılap hareketleri, özellikle Kıbrıslı gençler arasında büyük bir memnuniyet uyandırmakta ve er ya da geç, Kıbrıs'ta da benzer dönüşümün yaşanması ümit edilmektedir (Aydın Tarihi, 1341:803-804).

4. Sonuç

Lozan Antlaşması'yla İngiltere'nin Kıbrıs'ı ilhak kararını kabul ederek, ada üzerindeki bütün hukuki haklarını kaybeden Türkiye, bir yandan göç eden binlerce Kıbrıs Türk'ünü Anadolu'ya yerleştirmek için uğraşırken, diğer yandan da adada kalan Türklerin durumunu mevcut koşullar içerisinde yakından takip etmeye çalışmıştır. Bütün çabalara rağmen, Lozan Antlaşması ile Türkiye'den tamamıyla kopuş, toplumsal huzursuzluğa ve güvensizliğe neden olmuştur. Kıbrıs Türklerinin yaşadıkları sorunların başında; cehalet, yoksulluk, örgütlenememe sorunu ve göç yer almıştır. Kıbrıs Rumları ile mukayese edildiğinde Kıbrıs Türkleri siyasal, toplumsal ve iktisadi bakımdan çok geri oldukları gibi, kurumsal örgütlenmeden ziyade kişisel gayretlerle işler yürütülmeye çalışılmıştır. Kıbrıs Türklerinin içinde buldukları durum bazı aydınlar tarafından incelenerek, geçerli çözüm yolları aranmaya çalışılmıştır. Bu kimselerden biri olan Hocazade Süleyman Şevket İstanbul'da okuduğu sıralarda Kıbrıs'ın önemli gazetelerinden olan Söz gazetesinde, Kıbrıs Türklerinin durumu ile ilgili yazılar kaleme almıştır. Genç hukukçu yazılarında Kıbrıs Türklerinin geleceğinden endişe duyduğunu sıklıkla dile getirmiştir. O'na göre, Türkler arasında yaygın olan; birlik olamama, cehalet ve fakirlik, onları her geçen gün felakete sürüklemekte olup, bu durumu; *"ölüme yaklaşan bir cemaat görüyorum"* şeklinde ifade etmiştir.

Süleyman Şevket'in Kıbrıs Türklerinin sorunları üzerine kaleme aldığı yazılar, genelde onların geri kalmışlığı üzerine odaklanmıştır. Sorunlara aranan cevaplar ele alındığında, bunların Türkiye'de gerçekleştirilen İnkılaplar çerçevesinde olduğu görülür. Bu bağlamda modern Türkiye'deki İnkılap hareketlerinin Süleyman Şevket'i etkilediği anlaşılmaktadır ve yazılarında bu derin etkiyi saptamak kolaydır. Aslında Kıbrıslı Türk aydınlar İngiliz hükümetinden, Türkiye'de meydana gelen reformların aynı şekilde Kıbrıs Türklerine de uygulanabilmesi için yasal değişiklikler talep etmişlerdir. Zira, ada Türkleri hali hazırda özel hukuk alanında Osmanlı kanunlarına tabi olarak hayatlarına devam etmektedirler. Bu çerçevede, aile, evlat edinme, nafaka,

miras ve boşanma konularını esas alan yeni bir medeni kanunun tesisi, eğitim sisteminin ve din işlerinin modernize edilmesi gibi kanunla düzeltilebilecek hususlar, sürekli olarak İngiliz hükümetinden talep edilmiştir. Bu taleplerin birçoğu İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar çeşitli bahanelerle karşılanmamıştır. Hükümetin yetkisi dışındaki toplumsal sorunlar ise Kıbrıs Türk Cemaati tarafından hızlı bir şekilde Türkiye Cumhuriyeti örnek alınarak giderilmeye çalışılmış, içinde buldukları bütün sıkıntılara rağmen Kıbrıs Türkleri, Türkiye ile bağlarını koparmama gayreti içerisinde olmuşlardır.

Kaynakça / References

Ayın Tarihi, "Kıbrıs Türklerinin Vaziyet-i Hazırası", C.VII, S.21, 1341, 800-804.

Adataş, Mahir (1993). *Avukat Süleyman Şevket'in Yaşam Öyküsü*, Ankara.

An, Ahmet (1997). *Kıbrıs Türk Liderliğinin Oluşması (1900-1942)*, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

An, Ahmet (2002). *Kıbrıs'ın Yetiştirdiği Değerler (1782-1899)*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Çakmak, Zafer (2008). "Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk Göçü (1878-1938)", *A.Ü., Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36, s.201-223.

Demiryürek, Mehmet (2003). "Lozan Sonrası Kıbrıs'tan Türkiye'ye Göç (1923-1926)", *Toplumsal Tarih*, S.115.

Duru, Kâzım Nami (1958). *Cumhuriyet Devri Hatıralarım*, İstanbul: Sucuoğlu Matbaası.

Emgili, Fahriye (2013). "Kıbrıs'tan Türkiye'ye Yapılan Göçlerin Kıbrıs Türk Basınına Yansımaları (1923-1938)", *Karadeniz Araştırmaları*, 39, s.111-136.

Erdoğan, M. Akif (2013-1). "Kıbrıs Türkleriyle İlgili Türkçe Bir Rapor", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, (Kıbrıs Özel Sayısı), s.5-13.

Gürel, Şükrü S. (1984). *Kıbrıs Tarihi I (1878-1960)*, Ankara: Kaynak Yayınları.

Behçet, Hasan (1969). *Kıbrıs Maarif Tarihi (1571-1968)*, Lefkoşa.

Hasgüler, Mehmet (1996). *Kıbrıs'ta Kooperatifçilik ve Tüketim Kooperatifleri Uygulaması*, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

Hidayet (4 Aralık 1930). "Kıbrıs Türkleri servetlerini tedricen elden çıkarıyorlar", *Cumhuriyet*.

Hocazade Süleyman Şevket (1 Kanunisanı 1928). "Kıbrıs Türklüğü Ne Halde?", *İctihad*, s.4649-4651.

Kaymak, Faiz (1968). *Kıbrıs Türkleri Bu Duruma Nasıl Düştü?* İstanbul: Alpay Basımevi.

Keser, Ulvi (2006/Bahar). "Kıbrıs'ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrasında Yaşananlar", *ÇTTAD*, V/12, s.103-128.

Konur, İsmet (1938). *Kıbrıs Türkleri*, İstanbul: Bürhaneddin Matbaası.

Meray, Seha L. (1972). *Lozan Barış Konferansı/Tutanaklar Belgeler*, II/I/I, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Müezzın, Cemay Onalt (2009). *İngiliz Dönemi'nde Araplara Verilen Kızlar*, KKTC: Dörtrenk Matbaacılık.

Öksüz, Hikmet (1999). "Lozan'dan Sonra Kıbrıs Türklerinin Anavatana Göçleri", *Tarih ve Toplum*, C.32, S.187.

Öznur, Şevket (2010). "Kıbrıs'ta Ağıt-Türkü Geleneği", http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/sevket_oznur_kibris_agit_turku_gelenegi.pdf (Erişim Tarihi: 13.03.2019).

Soysal, İsmail (2000). *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları I (1920– 1945)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Şahin, İ.; Şahin, C. & Öztürk, M. (2013). "Barış Harekâtı Sonrasında Türkiye'den Kıbrıs'a Yapılan Göçler ve Tatbik Edilen İskân Politikası", *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/7, 599-630.

Şahin, İsmail (2016). *Kıbrıs'ta Siyasal Çatışmaların Toplumsal Kökeni*, Ankara: Son Çağ Yayınları.

Temizyürek, Fahri & Dinçer, Fatma (Bahar 2014). "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihinde Önemli Bir İsim: Kâzım Nami Duru", *CTAD*, 19, s.173-193.

Uzman, Nasrullah (2018). *Türkiye'nin Mülteci ve Muhacir Politikaları (1923-1947)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Ünlü, Cemalettin (1981). *Kıbrıs'ta Basın Olayı (1878-1981)*, Ankara: Basın Yayın Genel Müdürlüğü.

Arşiv Kaynakları / Archive Resources

BCA, 030.10.124.887.3.

BCA, 030.18. 01.01/ 016.77.6.

BCA, 180.09.6.31.